

מסורת הש"ס

(א) אבות פ"א מ"ג, ג' נ"א תנא, א' ו"ל ל"ן (ד) וקדושין ל"ג, (ה) ונביתו כ"ג, (ו) ופסחים ל"א, (ז) ע"ש, (ח) ועירובין נ"ד, (ט) דרכי, (י) ושלח ט"ו, (יא) ושמות כ"ח, (יב) ופי' מוס' פסחים ט' ד"ה שזכה ומוס' ר"ה ד' ד"ה כשילג, (יג) ויע"ע מוס' ימות קו, (יד) רבא ומוס' פסחים מט' ד"ה אמר,

תורה אור השלם

1. ר' יאמר הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפוז על פני כל הארץ. בראשית י"ד
2. ואנשי סדם ויע"ע ויחטאים לך מאד: בראשית י"ג
3. ויהי כטוב לבם ויאמרו קראו וישחק לנו ויקראו לשמשון מביית האסורים ויצחק לפניכם ויעצמו: אתו בין העובדים: שופטים טו טז
4. הללוקה אשרי איש ירא את? במצותיו חייב מאד: תהלים קי"ב
5. כי אם בתורת? יחצו ובתורתו יתגה יומם וקלקל: תהלים א ב
6. וקרה נפשי לתאבה אל משפטיך בכל עת: תהלים קי"ב
7. שלחה נביתיה תקרא על גפי מרמי קרת: משלי י"ד
8. וישקה לפתח ביתה על פסא מרמי קרת: משלי ט"ז
9. בראש מרומים עלי דרך בית נתיבות נבכה: משלי ח ב
10. שתה מים מבורך ונולים מתוך באר: משלי טו טז
11. הון מהבל יעטש וקבוץ על ד' ירבה: משלי י"א
12. לא יחרך רמיה צידו ודון אדם יקר תרוץ: משלי י"ב
13. והיה כעץ שתול על פלגי מים אשר פרוץ יתן בעתו ויעלה לא יבול וכל אשר יעשה יצליח: תהלים א ג

מוסף רש"י

על מנת לקבל פרס. לשון עק, כמו עניק ומתמנעין בטורמייה כי שלם תאמר אקים מנות בוראי כדי שספיקו לי כל זכרי, אלף עזר מאהבה (אבות פ"א מ"ג). ובתורתו יהיה. בתחילה הוא נקראת מורה ה' ושלמה הוא וגרסה היא נקראת מורה (וידושוין כ"ב). ואחר כך יהיה. (ע"ע נבוכות כ"ט). אנה עבדתה. לקבוץ על ד' ומוציא עליה ע"י שהוקפתי בה ואח"כ מרומי ושמעתי אחרת (שם). לא יחרוך. נטוירקון דרש ליה, לא יחיה ולא יחין (ע"ע נבוכות כ"ט). צייד הרמאי. שמרנה בנימין אלתי מחר עליה (שם). רב ששה אמר. אין זה רמאי אלף שטה והקבוץ על ד' הוא הרמאי וערומ דברי וזהו יחרוך, כלומר ימקיים צדו לזיי הרמאי משעבר נף לחשון כשהוא לכדו שלא יבנה הוא מורץ עופות ואוכלו, וקרא אתמיה מתמה לא יחרוך לא יכלה ויאלם (שם).

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

י"א.

עין משפט
נר מצוה

א' מ"י פ"ב מהל' משנה הלכה א':
פ"ב ב' מ"י פ"י מהלכות משנה הלכה א' [7]:

גליון הש"ס

נב' בתחלה על גפי עין סנהדרין סוף ל"ח ע"א מוס' ד"ה בתמלה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תבילת הגורם הרבה יחד אינו יכול לחזור עליו פעמים רבות ומשכח:

רבינו הגנאל

אברהם אבינו שלא הלך בעצת אנשי הפלגה שרשעים היו וברוך חטאים אלו אנשי סדום שלא עמד עמהם ולא ישב במושב פלשתים כי הוא מושב לצעים. אשרי האיש ירא את ה' אשרי מי עושה תשובה כשהוא איש כלומר בתוקפו ומתגבר ומשבר את יצרו כאיש. במצותיו חפץ מאד ולא שכר מצותיו מיכן שנו אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הווי כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס וכו'. כי אם בתורת ה' חפצו אין אדם הקב"ה עושה חפצו שנאמר בתורת ה' חפצו אמר רבא בתחלה נקראת על שמו של הקב"ה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו ונלכסין נקראת על שמו שנאמר ובתורתו יהגה: לעולם ילמד אדם והדר יהגה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו והדר ובתורתו יהגה. ואמר רבא ליגורס איניש אצ"ג דשכח שנאמר גרסה נפשי לתאבה. שתה מים מבורך בתחלה מבורך ואחר כך נולדים מבורך שובתים מים חיים. הון מהבל יעטש אם עושה אדם תורתו חבילות חבילי' מתמטעת כלומר שוכח ואם קובץ על ד' לא ירבה. והיינו דכתיב יצידו לא יחרוך רמיה צידו וגו' פי' אם אינו משבר כפי העוף שכבר אינה יכולה לפרוח אם מתעסק לצוד אחרת זו פורחת כך השמועה אם אינו שונה אותה הרבה עד שיתיישב בלבד אלא מתחיל אחרת משכח הראשונה. והיה כעץ שתול שמשלה (א) שרשים וענפיו ולא נעוץ ועומד בלבד פלגי מים כלומר שתול על נהרות הרבה מיכן אמרו כל הלומד מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם:

אשרי איש ולא אשרי אשה. אבל לעיל גבי אשרי האיש לא דייק הכי דאיש משמע למעוטי אשה והאיש משמע למעוטי איש אחר: ע"פ מנת לקבל פרס. פי' נהוהא אס לא תבא שאלתו כמו שעושיין עובדי כוכבים אבל אס אינו תוהא דמי להא דלמרינן צפ"ק דצ"ב (דף י'):

וצפ"ק דפסחים (דף טז.) ובר"ה (דף טז.) דתניא סלע זה לנדקה ע"מ שיחיה בני הרי זה לדיק גמור (ט):
אמר רבא אמר רב סחורה. משמע שרץ סחורה רבו מוצקת היה שהרי בכמה מקומות מלינו שאמר הרבה דברים משמו והא דאמר סוף אלו מלאות (צ"מ דף נג.) אפילו לא האיר עיניו אלף במשנה אחת ומפרש רבא כגון רב סחורה לאסכרא לי וזהמא ליטטרון התם אית דגרסי רבא וריש דגרסי רבא וה"פ אפילו לא קבלתי ממנו אלא דבר זה שאין זו כ"כ דבר חידוש אני חייב לקרוע עליו (ז):

אמר רבא אמר רב סחורה. משמע שרץ סחורה רבו מוצקת היה שהרי בכמה מקומות מלינו שאמר הרבה דברים משמו והא דאמר סוף אלו מלאות (צ"מ דף נג.) אפילו לא האיר עיניו אלף במשנה אחת ומפרש רבא כגון רב סחורה לאסכרא לי וזהמא ליטטרון התם אית דגרסי רבא וריש דגרסי רבא וה"פ אפילו לא קבלתי ממנו אלא דבר זה שאין זו כ"כ דבר חידוש אני חייב לקרוע עליו (ז):

אנא עבידתה. דל"ת פירוט עשייתה ומה שלא אמר קיימתי שאין לשון קיום שייך אלא דבר מזה כי היא דסוף צמה מדליקין (שנת דף נד.) גבי עשרת ערבתם הוליקו את הנר וקא חמר דנרין למימרינהו צנימותא כי היכי דליקצלו מיניה וקאמר אנה לא שמענא וקיימתי מסכרנא ויש גורסים עבדתה צרי"ש ולא נהיה דא"כ צל לסתור ולהתפאר שעבר על דברי חכמים:

ישלש חמא כל העוסק בתורה הקב"ה עושה לו חפצו שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו אמר רבא לעולם ילמוד אדם בתחילה נקראת על שמו של הקב"ה ולבסוף נקראת על שמו שנאמר בתורת ה' חפצו אמר רבא לעולם יגורס איניש ואע"ג דלא רמי קאמר שנאמר גרסה נפשי לתאבה וכתוב על גפי ולבסוף על כסא כתיב בראש מרומים וכתוב עלי דרך בתחלה וכתוב ונולים מתוך בארך בתחלה שתה מבורך ולבסוף ונולים מתוך בארך רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא מאי דכתיב הון מהבל ימעט וקובץ על ד' ירבה אם עושה אדם תורתו חבילות חבילות מתמעט ואם קובץ על ד' ירבה אמר רבא ידעי רבנן להא מילתא ועברי עלה אמר רב נחמן בר יצחק אנא עבידתה וקיים בידי (ט) אמר רב שזיבי משמיה דר"א בן עזריה מאי דכתיב לא יחרוך רמיה צידו לא יחיה ולא יאריך ימים צייד הרמאי ורב ששת אמר צייד הרמאי יחרוך (ט) כי אתא רב דימי אמר משל לאדם שצד צפרין אם משבר כנפיה של ראשונה כולם מתקיימות בידי ואם לאו אין מתקיימות בידי (ט) והיה כעץ שתול על פלגי מים אמרי דבי ר' ינאי כעץ שתול ולא כעץ נטוע כל הלומד תורה מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם אמר רב סחרא לרבנן בעינא דאימא לכו מלתא ומסתפינא דשבקיתו לי ואוליתו כל הלומד תורה מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם שבקוהו ואזול קמיה דרבא אמר להו הגי מילי סברא אבל גמרא מרב אחד עדיף כי היכי דלא

אברהם אבינו שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה שרשעים היו שנאמר יהבה נבנה לנו עיר וברוך חטאים אלו אנשי סדום שלא עמד עמהם ולא ישב במושב פלשתים כי הוא מושב לצעים. אשרי האיש ירא את ה' אשרי מי עושה תשובה כשהוא איש כלומר בתוקפו ומתגבר ומשבר את יצרו כאיש. במצותיו חפץ מאד ולא שכר מצותיו מיכן שנו אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הווי כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס וכו'. כי אם בתורת ה' חפצו אין אדם הקב"ה עושה חפצו שנאמר בתורת ה' חפצו אמר רבא בתחלה נקראת על שמו של הקב"ה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו ונלכסין נקראת על שמו שנאמר ובתורתו יהגה: לעולם ילמד אדם והדר יהגה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו והדר ובתורתו יהגה. ואמר רבא ליגורס איניש אצ"ג דשכח שנאמר גרסה נפשי לתאבה. שתה מים מבורך בתחלה מבורך ואחר כך נולדים מבורך שובתים מים חיים. הון מהבל יעטש אם עושה אדם תורתו חבילות חבילי' מתמטעת כלומר שוכח ואם קובץ על ד' לא ירבה. והיינו דכתיב יצידו לא יחרוך רמיה צידו וגו' פי' אם אינו משבר כפי העוף שכבר אינה יכולה לפרוח אם מתעסק לצוד אחרת זו פורחת כך השמועה אם אינו שונה אותה הרבה עד שיתיישב בלבד אלא מתחיל אחרת משכח הראשונה. והיה כעץ שתול שמשלה (א) שרשים וענפיו ולא נעוץ ועומד בלבד פלגי מים כלומר שתול על נהרות הרבה מיכן אמרו כל הלומד מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם:

אברהם אבינו שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה שרשעים היו שנאמר יהבה נבנה לנו עיר וברוך חטאים אלו אנשי סדום שלא עמד עמהם ולא ישב במושב פלשתים כי הוא מושב לצעים. אשרי האיש ירא את ה' אשרי מי עושה תשובה כשהוא איש כלומר בתוקפו ומתגבר ומשבר את יצרו כאיש. במצותיו חפץ מאד ולא שכר מצותיו מיכן שנו אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הווי כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס וכו'. כי אם בתורת ה' חפצו אין אדם הקב"ה עושה חפצו שנאמר בתורת ה' חפצו אמר רבא בתחלה נקראת על שמו של הקב"ה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו ונלכסין נקראת על שמו שנאמר ובתורתו יהגה: לעולם ילמד אדם והדר יהגה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו והדר ובתורתו יהגה. ואמר רבא ליגורס איניש אצ"ג דשכח שנאמר גרסה נפשי לתאבה. שתה מים מבורך בתחלה מבורך ואחר כך נולדים מבורך שובתים מים חיים. הון מהבל יעטש אם עושה אדם תורתו חבילות חבילי' מתמטעת כלומר שוכח ואם קובץ על ד' לא ירבה. והיינו דכתיב יצידו לא יחרוך רמיה צידו וגו' פי' אם אינו משבר כפי העוף שכבר אינה יכולה לפרוח אם מתעסק לצוד אחרת זו פורחת כך השמועה אם אינו שונה אותה הרבה עד שיתיישב בלבד אלא מתחיל אחרת משכח הראשונה. והיה כעץ שתול שמשלה (א) שרשים וענפיו ולא נעוץ ועומד בלבד פלגי מים כלומר שתול על נהרות הרבה מיכן אמרו כל הלומד מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם:

אברהם אבינו שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה שרשעים היו שנאמר יהבה נבנה לנו עיר וברוך חטאים אלו אנשי סדום שלא עמד עמהם ולא ישב במושב פלשתים כי הוא מושב לצעים. אשרי האיש ירא את ה' אשרי מי עושה תשובה כשהוא איש כלומר בתוקפו ומתגבר ומשבר את יצרו כאיש. במצותיו חפץ מאד ולא שכר מצותיו מיכן שנו אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הווי כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס וכו'. כי אם בתורת ה' חפצו אין אדם הקב"ה עושה חפצו שנאמר בתורת ה' חפצו אמר רבא בתחלה נקראת על שמו של הקב"ה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו ונלכסין נקראת על שמו שנאמר ובתורתו יהגה: לעולם ילמד אדם והדר יהגה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו והדר ובתורתו יהגה. ואמר רבא ליגורס איניש אצ"ג דשכח שנאמר גרסה נפשי לתאבה. שתה מים מבורך בתחלה מבורך ואחר כך נולדים מבורך שובתים מים חיים. הון מהבל יעטש אם עושה אדם תורתו חבילות חבילי' מתמטעת כלומר שוכח ואם קובץ על ד' לא ירבה. והיינו דכתיב יצידו לא יחרוך רמיה צידו וגו' פי' אם אינו משבר כפי העוף שכבר אינה יכולה לפרוח אם מתעסק לצוד אחרת זו פורחת כך השמועה אם אינו שונה אותה הרבה עד שיתיישב בלבד אלא מתחיל אחרת משכח הראשונה. והיה כעץ שתול שמשלה (א) שרשים וענפיו ולא נעוץ ועומד בלבד פלגי מים כלומר שתול על נהרות הרבה מיכן אמרו כל הלומד מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם:

אברהם אבינו שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה שרשעים היו שנאמר יהבה נבנה לנו עיר וברוך חטאים אלו אנשי סדום שלא עמד עמהם ולא ישב במושב פלשתים כי הוא מושב לצעים. אשרי האיש ירא את ה' אשרי מי עושה תשובה כשהוא איש כלומר בתוקפו ומתגבר ומשבר את יצרו כאיש. במצותיו חפץ מאד ולא שכר מצותיו מיכן שנו אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הווי כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס וכו'. כי אם בתורת ה' חפצו אין אדם הקב"ה עושה חפצו שנאמר בתורת ה' חפצו אמר רבא בתחלה נקראת על שמו של הקב"ה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו ונלכסין נקראת על שמו שנאמר ובתורתו יהגה: לעולם ילמד אדם והדר יהגה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו והדר ובתורתו יהגה. ואמר רבא ליגורס איניש אצ"ג דשכח שנאמר גרסה נפשי לתאבה. שתה מים מבורך בתחלה מבורך ואחר כך נולדים מבורך שובתים מים חיים. הון מהבל יעטש אם עושה אדם תורתו חבילות חבילי' מתמטעת כלומר שוכח ואם קובץ על ד' לא ירבה. והיינו דכתיב יצידו לא יחרוך רמיה צידו וגו' פי' אם אינו משבר כפי העוף שכבר אינה יכולה לפרוח אם מתעסק לצוד אחרת זו פורחת כך השמועה אם אינו שונה אותה הרבה עד שיתיישב בלבד אלא מתחיל אחרת משכח הראשונה. והיה כעץ שתול שמשלה (א) שרשים וענפיו ולא נעוץ ועומד בלבד פלגי מים כלומר שתול על נהרות הרבה מיכן אמרו כל הלומד מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם:

אברהם אבינו שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה שרשעים היו שנאמר יהבה נבנה לנו עיר וברוך חטאים אלו אנשי סדום שלא עמד עמהם ולא ישב במושב פלשתים כי הוא מושב לצעים. אשרי האיש ירא את ה' אשרי מי עושה תשובה כשהוא איש כלומר בתוקפו ומתגבר ומשבר את יצרו כאיש. במצותיו חפץ מאד ולא שכר מצותיו מיכן שנו אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הווי כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס וכו'. כי אם בתורת ה' חפצו אין אדם הקב"ה עושה חפצו שנאמר בתורת ה' חפצו אמר רבא בתחלה נקראת על שמו של הקב"ה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו ונלכסין נקראת על שמו שנאמר ובתורתו יהגה: לעולם ילמד אדם והדר יהגה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו והדר ובתורתו יהגה. ואמר רבא ליגורס איניש אצ"ג דשכח שנאמר גרסה נפשי לתאבה. שתה מים מבורך בתחלה מבורך ואחר כך נולדים מבורך שובתים מים חיים. הון מהבל יעטש אם עושה אדם תורתו חבילות חבילי' מתמטעת כלומר שוכח ואם קובץ על ד' לא ירבה. והיינו דכתיב יצידו לא יחרוך רמיה צידו וגו' פי' אם אינו משבר כפי העוף שכבר אינה יכולה לפרוח אם מתעסק לצוד אחרת זו פורחת כך השמועה אם אינו שונה אותה הרבה עד שיתיישב בלבד אלא מתחיל אחרת משכח הראשונה. והיה כעץ שתול שמשלה (א) שרשים וענפיו ולא נעוץ ועומד בלבד פלגי מים כלומר שתול על נהרות הרבה מיכן אמרו כל הלומד מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם:

אברהם אבינו שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה שרשעים היו שנאמר יהבה נבנה לנו עיר וברוך חטאים אלו אנשי סדום שלא עמד עמהם ולא ישב במושב פלשתים כי הוא מושב לצעים. אשרי האיש ירא את ה' אשרי מי עושה תשובה כשהוא איש כלומר בתוקפו ומתגבר ומשבר את יצרו כאיש. במצותיו חפץ מאד ולא שכר מצותיו מיכן שנו אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הווי כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס וכו'. כי אם בתורת ה' חפצו אין אדם הקב"ה עושה חפצו שנאמר בתורת ה' חפצו אמר רבא בתחלה נקראת על שמו של הקב"ה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו ונלכסין נקראת על שמו שנאמר ובתורתו יהגה: לעולם ילמד אדם והדר יהגה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו והדר ובתורתו יהגה. ואמר רבא ליגורס איניש אצ"ג דשכח שנאמר גרסה נפשי לתאבה. שתה מים מבורך בתחלה מבורך ואחר כך נולדים מבורך שובתים מים חיים. הון מהבל יעטש אם עושה אדם תורתו חבילות חבילי' מתמטעת כלומר שוכח ואם קובץ על ד' לא ירבה. והיינו דכתיב יצידו לא יחרוך רמיה צידו וגו' פי' אם אינו משבר כפי העוף שכבר אינה יכולה לפרוח אם מתעסק לצוד אחרת זו פורחת כך השמועה אם אינו שונה אותה הרבה עד שיתיישב בלבד אלא מתחיל אחרת משכח הראשונה. והיה כעץ שתול שמשלה (א) שרשים וענפיו ולא נעוץ ועומד בלבד פלגי מים כלומר שתול על נהרות הרבה מיכן אמרו כל הלומד מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם:

אברהם אבינו שלא הלך בעצת אנשי דור הפלגה שרשעים היו שנאמר יהבה נבנה לנו עיר וברוך חטאים אלו אנשי סדום שלא עמד עמהם ולא ישב במושב פלשתים כי הוא מושב לצעים. אשרי האיש ירא את ה' אשרי מי עושה תשובה כשהוא איש כלומר בתוקפו ומתגבר ומשבר את יצרו כאיש. במצותיו חפץ מאד ולא שכר מצותיו מיכן שנו אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב על מנת לקבל פרס אלא הווי כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס וכו'. כי אם בתורת ה' חפצו אין אדם הקב"ה עושה חפצו שנאמר בתורת ה' חפצו אמר רבא בתחלה נקראת על שמו של הקב"ה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו ונלכסין נקראת על שמו שנאמר ובתורתו יהגה: לעולם ילמד אדם והדר יהגה שנאמר כי אם בתורת ה' חפצו והדר ובתורתו יהגה. ואמר רבא ליגורס איניש אצ"ג דשכח שנאמר גרסה נפשי לתאבה. שתה מים מבורך בתחלה מבורך ואחר כך נולדים מבורך שובתים מים חיים. הון מהבל יעטש אם עושה אדם תורתו חבילות חבילי' מתמטעת כלומר שוכח ואם קובץ על ד' לא ירבה. והיינו דכתיב יצידו לא יחרוך רמיה צידו וגו' פי' אם אינו משבר כפי העוף שכבר אינה יכולה לפרוח אם מתעסק לצוד אחרת זו פורחת כך השמועה אם אינו שונה אותה הרבה עד שיתיישב בלבד אלא מתחיל אחרת משכח הראשונה. והיה כעץ שתול שמשלה (א) שרשים וענפיו ולא נעוץ ועומד בלבד פלגי מים כלומר שתול על נהרות הרבה מיכן אמרו כל הלומד מרב אחד אינו רואה סימן ברכה לעולם:

(א) נראה מדברי רבינו שהיה גורם כעץ שתול ולא נעוץ ועומד ומתגלגל מים מפיך לרשעא דלמור מרב אחד וכו'.